

Ernest Mandel

Kort analys av den tjeckiska krisen

(1968)

Ur La Gauche, 10 augusti 1968 (alltså före den sovjetiska inmarschen). Här översatt från den engelska versionen på Ernest Mandel Internet Archive. Översättning Göran Källqvist.]

Vad är resultatet av konferenserna i Čierna och Bratislava? Den kommuniké som publicerats (se den långa *Deklaration från de sex kommunistiska partierna* i *Le Monde* den 6 augusti 1968) har formen av en kompromiss. Man var även innehållit en kompromiss? Det är den fråga som både tjeckoslovakiska arbetare och intellektuella och socialister och kommunister i hela världen ställer sig, efter en vecka av växande spänning som ledde till randen av en sovjetisk militär intervention.

Hursomhelst har två viktiga saker uppnåtts, åtminstone tillfälligt. De sovjetiska trupperna har dragits tillbaka från den Tjeckoslovakiska socialistiska republiken. Man har erkänt Tjeckoslovakiska socialistiska republikens rätt att bygga socialismen ”i betraktande av nationella särdrag och förhållanden”, det vill säga dess rätt att genomföra ett nytt experiment i socialistisk demokratisering. Det innebär att *Femmaktsdeklarationen* från Warszawa, som fördömde detta experiment och förklarade att det var en fara för hela det ”socialistiska lägret”, har begravts med blommor och fanfarer. Det innebär också att ”broderpartierna” har beslutat att upphöra med den kampanj av provokationer, förtal och hot som förts mot den ”nya kursens” ledare som för närvarande har makten i Prag.

I gengäld har de tjeckiska ledarna gått med på att på nytt bekräfta principen om en nödvändig och ökande sammanhållning av det ”socialistiska lägret”, och ”kommunistpartiets ledande roll” under uppbygget av det socialistiska samhället.

Innebörden av den första punkten är uppenbar: Tjeckoslovakien kommer inte att lämna Warszawa-pakten eller CEMA (som det hursomhelst aldrig haft för avsikt att göra). Inom ramen för dessa två fördrag kommer det att acceptera beslut som inte alltid är i dess smak (som de militära manövrar som just har ägt rum på dess territorium).

Hur mycket rörelsefrihet har Tjeckoslovakien fått i detta avseende? Det är mindre klart. Kommer det att ha rätt att be väst om de 500 miljoner dollar i krediter som Sovjet har förvägrat det, och som teknokraterna som sitter vid makten i Prag anser vara oundgängliga för att modernisera ekonomin? Har Sovjetunionen dragit tillbaka sin vägran? Vi kommer snart att bli informerade i denna fråga.

Ännu viktigare – och mer oklar – är innebörden av den andra punkt som tjeckoslovakerna har gått med på: kommunistpartiets vägledande roll. Det betyder utan tvekan att det inte kommer att bli tillåtet att bilda nya partier, om de inte är knutna till det tjeckoslovakiska kommunistpartiet genom en pakt för aktionsenhet. Men det verkliga problemet är ett annat. Ty tvistefröet mellan det tjeckoslovakiska kommunistpartiet och de ”fem broderpartierna” handlade inte så mycket om kommunistpartiets ”ledande roll” som dess interna strukturer och medlemmarnas rättigheter.

Innebär denna nya försäkran om ”kommunistpartiets ledande roll” att censuren kommer att återinföras? Kommer den att sätta stopp för yttrande- och pressfriheten för kommunister, socialister och arbetare? Med andra ord: på vilket sätt kommer det tjeckoslovakiska kommunistpartiet att hävda sin ”ledande roll”? Med hjälp av förtryck och terror som under Novotny, eller med hjälp av övertygande, diskussion och dialog, som Dubček och hans vänner har försökt?

För tillfället verkar det som om de tjeckoslovakiska ”liberalerna” har vunnit detta slag. Om det verkligen stämmer så kan socialismens alla vänner bara glädjas.

Men i detta avseende skulle vi vilja stämma till försiktighet. Dubčeks situation är inte olik

Gomulkas situation i oktober 1956. Gomulka hade ett starkt folkligt stöd och kunde hålla sig inom sådana gränser att Sovjetunionen, efter att ha hotat honom med hela sin arsenal (med stridsvagnar redan i rörelse), till slut kunde tolerera experimentet.

De efterföljande händelserna är välbekanta. För att bevara denna känsliga balans agerade Gomulka med allt större gillande från Moskva mot vänstern. Massorna förråddes och återföll i apati. Från att ha varit en senkommen rebell blev Gomulka snabbt Kremls mest värdefulla allierade. Erövringarna från oktober 1956 avvecklades en efter en.

Till sist återstod ingenting av den diskussionsfrihet som erövrats 1956. Fängelserna fylldes av studenter, intellektuella och oppositionella kommunister. Och under trycket från ”partifractionen”, som oavbrutet knuffar honom allt längre åt höger, är Gomulka på väg att misslyckas.

Dubček har inte några av de kvalitéer som en oförskräckt revolutionär har, och skulle kunna gå ett liknande öde till mötes. Han kan falla för frestelsen att agera mot vänstern, inte bara för att stärka den fortfarande sköra ”Pressburgfreden”, utan också därför att vänstern stör denna balansakt.

I det långa loppet är det bara en politisering och radikalisering av de tjeckoslovakiska arbetarmassorna, att de allt mer direkt deltar i skötseln av ekonomin och staten, att det uppstår arbetarråd, att arbetarnas makt och deras administration institutionaliseras i dessa råd, som kan garantera att de tjeckoslovakiska arbetarna får behålla erövringarna från februari 1968 jämsides med de från februari 1948.